

через хронологічну близькість до війни. Однак, проведений аналіз показав, що помилки зустрічаються під час співставлення хронології подій та зображеної техніки, зустрічається представлення лише частини танків, які приймали участь в битвах.

Встановлено, що зображення техніки у військових драмах та кіноепіках першого повоєнного десятиріччя сприяли підтримки базових елементів міфологічного образу війни в СРСР: гіперболізовані зусилля воїнів Червоної Армії та військово-політичного керівництва країни задля досягнення перемоги; масовий героїзм і жертвність населення.

Abstract. The article is devoted to the study of the peculiarities of the image of Soviet and German armored vehicles of the Second World War in the Soviet cinema of the first postwar decade. The source base is represented by films, which is due to the specifics of the study. The methodological basis of the work is the principles of historicism and objectivity, methods: chronological, historical comparative, content analysis. The use of images of technology to create a visual image of war, support for the narrative of the invincibility of the Red Army is justified. It is established that since the Soviet cinema of 1945-1955 years involved armored vehicles that took part in hostilities, and due to the fact that this was the first postwar decade, there are no inaccuracies in the depiction of tanks. It was found that errors are encountered when comparing the chronology of events and the depicted armored vehicles.

Keywords: Second World War II, tank, Soviet cinema.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. В горах Югославії. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=KmIFXZsCUCQ>
2. Сталінградська Битва. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=z4LKofPjw4I>
3. Волков Е. Образы Сталинградской битвы в советском художественном кино. *Новый исторический вестник*. 2015. № 2 (44). С. 128–150. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/obrazy-stalingradskoy-bitvy-v-sovetskom-hudozhestvennom-kino/viewer>
4. Кривизюк Л. Сталінградська стратегічна оборонна операція (17.07. – 18.11.1942 р.): здобутки та прорахунки в оперативному командуванні танковими військами. *Схід*. 2019. № 6(158). С. 52–57.
5. Ханютин Ю. М. Предупреждение из прошлого. М.: Искусство, 1968. 285 с.
6. Барятинский М. Немецкие танки в бою. М.: Яуза, 2007. 84 с.
7. Бишоп К. Танки и бронетехника Второй мировой войны. Германия. 1939–1945, пер. с англ., М.: АСТ, 2015. 379 с.
8. Падіння Берліну. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=3TR9PA8Qu7g>
9. Падение Берлина / Избранные сценарии советского кино. Т. 6: В 6-ти т. / Ред. коллегия: В. Кожевников [и др.]. М.: Госкиноиздат, 1951. С. 5–71.
10. Барятинский М. Советские танки в бою. От Т-26 до ИС-2 М.: Яуза, 2008. 93 с.

УДК 94:321.013](520)

ЯПОНІЯ ЯК «ДЕРЖАВА СЕРЕДНЬОЇ СИЛИ»

Н. В. Дорош, І. Г. Паніна

Анотація. У даній роботі досліджується концепція держав «середньої сили», їх роль на міжнародній арені та визначаються основні характеристики держави «середньої сили». Методологічною основою роботи є системний підхід і структурно-функціональний аналіз, який дозволяє виділити найвагоміші аспекти досліджуваної проблеми та описати складну систему, якою є «держава середньої сили». Японія розглядається як приклад такої держави за статусом, поведінкою та стратегією, яких вона дотримується у своїй зовнішній політиці. В еру боротьби «великих сил» на міжнародній арені Японія реалізує політику «держави середньої сили», не намагаючись здобути якомога більше впливу в конкретному регіоні, при цьому залишаючись в ньому вагомим гравцем та підтримуючи свій авторитет, який впливає на політичні, економічні, технологічні та інші сфери діяльності регіону.

Ключові слова: Японія, «держава середньої сили», зовнішня політика, статус, «м'яка сила».

Вступ. Японія – це країна з великим досвідом трансформації своєї політики на міжнародній арені. Після Другої світової війни під тиском від програшу Японія дійшла до перетворення від мілітаристської держави на державу, яка зосереджена на розвитку свого економічного та технологічного секторів, розповсюдженні свого впливу за допомогою

культурної дипломатії та здобутків своєї наукової сфери. У зовнішній політиці було здійснено вдалий перехід до принципів «м'якої сили» та зроблено акцент на відновленні старих дипломатичних відносин, зруйнованих через дії Японії під час Другої світової війни, та створення нових, у яких Японія буде представлена вже з оновленим іміджем. Зовнішньополітична діяльність Японії була обмежена статтею 9 післявоєнної Конституції Японії про відмову від війни та Договором про безпеку країни із США, тому вона недоречно говорити про дипломатію «великої держави». Японія і не прагла досягти цього статусу, відповідно, необхідно було виробити особливий підхід, як саме Японія буде позиціонувати себе на міжнародній арені.

Стаття має на меті зосередити увагу на виділенні основних критеріїв «держави середньої сили», виявленні умов фактичного набуття цього статусу та окресленні внутрішніх і зовнішніх факторів, які дозволили Японії перетворитися на «державу середньої сили».

Концепція держав «середньої сили» хоч і не є новою, але ця тема є досить актуальною. У зарубіжних наукових колах досить великий пласт досліджень присвячений «держavam середньої сили» і цілому і Японії зокрема. У статті Й. Соя «Japanese Middle Power Diplomacy» досить гарно описуються проблеми, з якими зіштовхнулася Японія на шляху до свого нинішнього статусу як впливового гравця не тільки в регіоні, а й у світі [1]. Держavam «середньої сили» присвячене дисертаційне дослідження й статті українського дослідника С. Белея (наприклад, стаття «Особливості держав середньої сили як суб'єкта міжнародних відносин») [2]. У вітчизняному науковому просторі Японія є малодослідженою країною та не дивлячись на це, її досвід є унікальним та може допомогти Україні у розробці своєї моделі зовнішньої політики, яка б могла підвищити статус та авторитет нашої держави на світовій арені, особливо це актуально під час війни з РФ.

Основна частина. Одразу після завершення Другої світової війни виникла необхідність трансформації зовнішньої політики Японії. Зважаючи на її програш і статус держави-агресора, вона не могла претендувати на роль «великої держави», навіть після багатьох років накопичення авторитету та могутності. З цих причин Японія потребувала альтернативних рішень для свого позиціонування на міжнародній арені. Особливості її зовнішньополітичної поведінки та сукупність рішень дозволяють стверджувати, що Японія втілила в життя концепцію «держави середньої сили».

Перші згадки про так звані держави «середньої сили» відносяться ще до XVI ст., коли італійський політичний мислитель Джованні Ботеро поділив світ на імперії, «держави середньої сили» та «малі держави». Наразі в науковому дискурсі немає чітких стандартів для визначення «держав середньої сили», дослідники пропонують різні визначення, але всі сходяться на думці, що це держава не є великою державою або наддержавою, тим не менш має значний вплив на міжнародне середовище. Е. Йордаан зауважив, що «усі держави «середньої сили» демонструють зовнішньополітичну поведінку, яка стабілізує та легітимізує глобальний порядок, як правило, через багатосторонні та спільні ініціативи» [3]. Цією тезою ще раз наголошується на тому, що «держави середньої сили» мають вагомий вплив на міжнародній арені та що такі держави спроможні виступати медіатором у конфліктах локального та регіонального масштабу. З вищенаведених фактів можна дійти до наступного важливого аспекту «держави середньої сили»: це повинна бути держава з ліберальним устроєм. Усі класичні приклади «держав середньої сили» можна поєднати за цим аспектом: Канада, Австралія, Японія – всі ці країни є ліберальними демократіями, важливим елементом яких є наявність вільної ринкової економіки. Це відіграє важливу роль для країни всередині, ще раз підкріплюючи ліберальний устрій самої держави. Нарешті, одним з найголовніших аспектів можна виділити те, що «держави середньої сили» володіють середніми параметрами могутності, що включають у себе як військову так і економічну та інші сфери.

Зважаючи на вище наведені аспекти, ми виділяємо «державу середньої сили» як державу ліберального устрою, з вільною ринковою економікою, що володіє середніми параметрами могутності на міжнародній арені, має специфічні риси поведінки на

міжнародній арені, виступаючи медіатором або допомагає знайти компроміс у міжнародних суперечках. Такі країни відображають здатність діяти на світовій арені, але в той же час нездатність здійснювати гегемоністський вплив. Японія за усіма аспектами є максимально наближена до наведеного визначення і саме через ці причини, а також досвід трансформації своєї зовнішньої політики, який відсутній у Канади та Австралії. У нашій роботі ми виділяємо її як приклад «держави середньої сили».

Після холодної війни багато аналітиків стверджували, що Японія нарешті знищить післявоєнні обмеження своєї безпекової політики, які «впливали» з «мирної конституції» та її союзу зі США. Втім, ці прогнози не підтвердились: кооперація Японії з США поглибилась, а не послабилась, і діяльність Японських Сил Самооборони досі обмежується «мирною конституцією». Японська політика безпеки розвивалася по лінії «інтернаціоналізму середньої сили», навіть не дивлячись на посилення націоналістичних думок всередині країни та поєднання інтернаціоналізму з регресивним націоналізмом. Альянс зі Сполученими Штатами все ще був сильним та набагато випереджав націоналістичні ідеї, які з'явилися у Японії в 2000-х роках [1].

Наразі, Японія намагається балансувати між відносинами з США, які закріплені альянсом, що вже не раз виправдав себе за декілька десятиліть, та Китаєм, що є сусідом Японії та має спільну сферу інтересів та впливу. Однією з причин, чому Японію відносять до держав «середньої сили» є те, що з її відносно сильною економікою і слабкою стратегічною позицією, залежною від США, а також її унікальним становищем у міжнародних відносинах, вона стає «серединою» у відносинах між великими державами. Японія є важливою не лише в регіоні, а й у всьому світі. Оскільки стратегічне суперництво США та Китаю продовжує розгортатися, «середні сили» стають все більш важливими, особливо тому, що вони можуть стати як побічною шкодою в суперництві великих держав, так і ключовими гравцями у пом'якшенні негативних наслідків дій обох сторін. На думку К. Йошиказу, вони можуть відігравати більшу роль у стабілізації міжнародного порядку та підтримці багатосторонності [4].

У Японії точиться багато дискусій щодо того, чи є країна «середньою силою», і якщо так, то що це означає. У своїй роботі «Japanese Middle Power Diplomacy» Й. Соя стверджує, що Японія повинна прийняти автономну стратегію як держава «середньої сили». «Середні сили», — писав він, — це «ці країни, які є впливовими економічно або з точки зору певних стратегічних аспектів, але які не прагнуть конкурувати з великими державами, такими як США та Китай, за потужністю жорсткої сили» [4]. Його слова зазнали критики, хоча і повністю описують те, як Японія веде свою зовнішню політику у відношенні до таких гравців як Сполучені Штати та Китай. Також, слід зауважити, що така позиція грає важливу роль і для Азійського регіону в цілому, оскільки альтернативи Японії у такому вигляді протистояння двох великих держав поки не існує. Можливо, слід звернути увагу на Південну Корею, але вона знаходиться у іншій ситуації, і аспекти «середньої сили» більш яскраво виражені у Японії.

Незважаючи на відсутність масштабів військового та дипломатичного охоплення таких держав, як США чи Китай, Японія активно сприяла регіональному миру та стабільності, зміцнювала союзи з односторонніми в Індо-Тихоокеанському регіоні та поступово розвивала потужні можливості самооборони на тлі зростання напруженості на морі в Азії. Результатом є поява Японії як ключового гравця у формуванні архітектури безпеки в Азії XXI століття. Такі країни Південно-Східної Азії як Філіппіни, стали головними прихильниками нововиявленої ролі Токіо в регіоні [5].

Слід зауважити, що внесок Японії у безпекову сферу всього Азійського регіону є дуже вагомим, це безпосередньо впливає і на статус Японії і допомагає їй виправити імідж, що склався після Другої світової війни, змінити його на картину миролюбної Японії, яка прагне підтримувати стабільність та порядок у регіоні. Японія вносить значну кількість ресурсів до регіону Південно-Східної Азії, допомагаючи таким країнам як Філіппіни, В'єтнам та

Індонезія в економічному та технологічному плані, іноді навіть випереджаючи Китай у сфері інвестицій [6].

Ключову роль Японії як гравця у регіоні Південно-Східної Азії можна пояснити ще й наступним фактором. Зважаючи на те, що цей регіон знаходиться у сфері впливу Китаю, який хоче його повністю охопити та закріпитись там як держава з найбільшим впливом, Японія має конкурентну спроможність не допустити цього. У разі гегемонії КНР у регіоні Південно-Східної Азії його відносини з США можуть погіршитись, що, своєю чергою, буде розхитувати безпекову ситуацію, яка склалась у цьому регіоні та порушувати ту стабільність, до якої прагне Японія. По всій Південно-Східній Азії Японія фактично випереджає Китай за загальним значенням інвестицій в інфраструктуру, як нових, так і старих. Японія також стала ключовим оборонним партнером для країн Південно-Східної Азії. І нарешті, останніми роками Японія надала повноваження меншим державам, таким як Філіппіни, В'єтнам, Малайзія та Індонезія, допомагаючи їм розвивати свій морський нагляд і оборонні можливості [5].

Висновок. Концепція держав «середньої сили» є ще недостатньо дослідженою, а беручи до уваги зростаючу важливість таких держав у світі, можна зауважити, що ця тема потребує подальших досліджень, які змогли б виокремити чіткі та загальноприйняті стандарти визначення держав «середньої сили». Варто зауважити, що на сучасному етапі міжнародних відносин наявність «держав середньої сили» грає ключову роль у стриманні амбіцій великих держав до гегемонії, оскільки держави «середньої сили» мають достатній статус і могутність, щоб впливати на процеси в регіоні, який є сферою інтересів великої держави, що можна спостерігати на прикладі відносин США-Японія-КНР.

Японія є стримуючим фактором і тінювим медіатором одночасно, що дає змогу зберігати безпекову ситуацію незмінною та при цьому позитивно впливає на розвиток менш сильних акторів світової арени. Держава демонструє можливість набуття достатнього авторитету, при цьому не відносячи себе до великих держав, не зрощуючи свою військову могутність та не застосовуючи силові методи, притаманні «жорсткій силі». Вона притримується ознак «м'якої сили», і не дивлячись на це, має змогу впливати на глобальний устрій у світі, а її слово може стати ключовим у запобіганні конфлікту або навіть у конфліктному врегулюванні.

Abstract. This work researches the concept of “middle power”, their role in the international arena and identifies main characteristics of “middle power”. The methodological basis of the work is a systematic approach and structural-functional analysis, which allows to highlight the most important aspects of the problem and describe the complex system, which a “middle power” is. Japan is seen as an example of such state in terms of status, behavior and strategy that it adheres to its foreign policy. In the era of the struggle of “great powers” in the international arena, Japan pursues the policy of “middle power”, not trying to gain as much influence in a particular region as they can still remaining a major player and maintaining its authority, which affects political, economic, technological and other areas of activity in the region.

Keywords: Japan, “middle power”, foreign policy, status. “soft power”.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Soeya Y. Japanese middle-power diplomacy. EastAsiaForum. November 22, 2012. URL: <https://www.diplomacy.edu/resource/japanese-middle-power-diplomacy/>.
2. Белей С. І. Особливості держав середньої сили як суб'єкта міжнародних відносин. *Міжнародні відносини. Серія «Політичні науки»*. 2015. № 8. URL: <https://cutt.ly/IWhZgV7>.
3. Jordaan E. The Concept of a Middle Power in International Relations: Distinguishing between Emerging and Traditional Middle Powers. *Research Collection School of Social Sciences*. 2003. URL: https://ink.library.smu.edu.sg/cgi/viewcontent.cgi?article=1393&context=soss_research.
4. Yoshikazu K. Is Japan The Role Model For Middle Power Diplomacy? *AsiaGlobal Online*. December 2, 2021. URL: <https://www.asiaglobalonline.hku.hk/japan-role-model-middle-power-diplomacy>.
5. Heydarian R. J. Japan leads the ‘middle powers’ in shaping Asia’s future. *Japan Times*. May 17, 2021. URL: <https://www.japantimes.co.jp/opinion/2021/05/17/commentary/japan-commentary/japan-a-leader-in-shaping-asias-future/>.
6. Jamrisko M. China No Match for Japan in Southeast Asia Infrastructure Race. *Bloomberg*. June 23, 2019. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-06-23/china-no-match-for-japan-in-southeast-asia-infrastructure-race>.